

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. G. i R. G.
przeciwko ENERGA – OPERATOR SA Oddziałowi w G.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 24 czerwca 2010 r.,
skargi kasacyjnej powodów
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w G.
z dnia 29 czerwca 2009 r.,

- 1) uchyła zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 10 lutego 2009 r. i oddala wniosek strony pozwanej o odrzucenie pozwu;**
- 2) pozostawia Sądowi do rozstrzygnięcia w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego i kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji postanowieniem z dnia 10 lutego 2009 r. odrzucił pozew, uznając, że niedopuszczalna jest droga sądowa w sprawie o zasądzenie od pozwanego kwoty 1.717.248 zł za bezumowne korzystanie przez niego z gruntu powodów w postaci posiadania linii energetycznej i posadowionego na ich działce słupa wysokiego napięcia.

W zażaleniu powodowie podkreślili, że ich żądanie obejmuje zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z gruntu, a więc innego typu roszczenie niż odszkodowanie, co uzasadnia dopuszczalność drogi sądowej.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 29 czerwca 2009 r. oddalił zażalenie, dzieląc stanowisko Sądu I instancji o niedopuszczalności drogi sądowej. Uznał, że żądanie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z nieruchomości powodowie wywiedli z faktu, iż pozwany zbudował linię energetyczną i posadził słup na ich działce w oparciu o decyzję administracyjną wydaną na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości i dotyczącą przedmiotowej nieruchomości. Sąd odwoławczy powołał się na wyrok SN z dnia 9 marca 2007 r. w sprawie II CSK 457/06, w którym przyjęto, że konsekwencją uznania właściwości organu administracyjnego do orzekania o odszkodowaniu za straty wynikłe z działań przewidzianych w art. 35 ust. 1 powołanej ustawy jest niedopuszczalność drogi sądowej w tym zakresie wobec wyłączności drogi postępowania administracyjnego.

Powodowie zaskarżyli w całości postanowienie Sądu Apelacyjnego, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach i wnosząc o uchylenie postanowień Sądów obu instancji i orzeczenie o dopuszczalności drogi sądowej w przedmiotowej sprawie.

W ramach zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego zarzucono obrazę art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 Konstytucji RP przez ich pominięcie, skutkujące ograniczeniem prawa do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły Sąd. Nadto, zarzucono błędną wykładnię art. 58 § 1 i 2 k.c. oraz art. 7-14 i art. 36 oraz art. 44 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, a nadto niezastosowanie art. 56 k.c., co

doprowadziło do wadliwej wykładni zakresu przedmiotowych roszczeń podlegających kognicji Sądu powszechnego.

Zarzutami naruszenia przepisów postępowania objęto pominięcie art. 45 Konstytucji RP, brak analizy art. 145-158 k.p.a. w zw. z art. 35 ust. 1 i art. 36 ust. 1 i 2 powołanej ustawy z 1958 r. oraz pominięcie art. 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec istnienia uzasadnionych podstaw do jej uwzględnienia.

Sąd Apelacyjny na wstępie części merytorycznej uzasadnienia zaskarżonego postanowienia jednoznacznie przesądził, że skarżący zgłosili żądanie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez stronę pozwaną z części ich nieruchomości. Następnie wywiódł, że o niedopuszczalności drogi sądowej w tej sprawie rozstrzyga powierzenie przez ustawodawcę właściwości organu administracyjnego orzekanie o odszkodowaniu za straty wynikłe z działań będących następstwem ograniczenia własności nieruchomości w konsekwencji wydania decyzji administracyjnej, zezwalającej na posadowienie słupa oraz zbudowanie linii energetycznej na działce powodów.

Stanowisko to zawiera wewnętrzną sprzeczność, której ani nie eliminuje ani nie usprawiedliwia powołanie się na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 9 marca 2007 r., oznaczonego sygnaturą akt II CSK 457/06 (niepubl.). Zważyć bowiem należy, że wskazanie w tym wyroku na właściwość organu administracyjnego do orzekania o odszkodowaniu za straty wynikłe z działań pozwanego, podejmowanych legalnie na mocy decyzji administracyjnej, nie przesądza ani uprawnienia tego organu do orzekania o wynagrodzeniu za bezumowne korzystanie z części nieruchomości powodów, ani też nie przesądza o wyłączeniu drogi sądowej w tym zakresie, ponieważ nie można utożsamiać roszczenia odszkodowawczego z roszczeniem o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości. Przesłanką zasadności drugiego z wymienionych roszczeń nie jest bowiem wyrządzenie szkody właścicielowi nieruchomości, a jedynie fakt bezumownego korzystania z niej. Tymczasem wystąpienie do Sądu z żądaniem zapłaty wspomnianego

wynagrodzenia, a nie odszkodowania za straty, jest równoznaczne z wszczęciem przez powodów sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 k.p.c., która na mocy przepisów szczególnych nie została przekazana do właściwości innych organów, jak to błędnie przyjął Sąd Apelacyjny, wadliwie powołując się na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w tym zakresie w wyroku z dnia 9 marca 2007 r. w sprawie II CSK 457/06, niepubl.). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego wyroku przesądził bowiem wyraźnie o dopuszczalności drogi sądowej w sprawie o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości w sytuacji, w której legalne korzystanie z tej nieruchomości odbywa się na mocy i w zakresie wynikającym z decyzji administracyjnej, będącej źródłem obowiązku właściciela nieruchomości znoszenia korzystania z niej przez podmiot uprawniony do określonych zachowań na mocy tej decyzji.

Odrębną i sporną kwestią jest to, czy takie roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy jest roszczeniem uzupełniającym wyłącznie w stosunku do roszczenia windykacyjnego, czy też właściciel doznaje również uzupełniającej ochrony przez możliwość domagania się wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy od osoby, naruszającej prawo właściciela do wyłącznego korzystania z rzeczy w inny sposób, aniżeli przez pozbawienie go faktycznego władztwa na rzeczą. Innymi słowy, kontrowersyjność kwestii przysługiwania roszczeń uzupełniających z k.c. jedynie w stosunku do roszczeń windykacyjnych, czy również w odniesieniu do roszczeń negatoryjnych, jest elementem mieszczącym się w płaszczyźnie materialnoprawnej oceny zasadności takich roszczeń uzupełniających, a nie elementem oceny dopuszczalności drogi sądowej do ich dochodzenia i możliwości uzyskania ich merytorycznej weryfikacji w postępowaniu sądowym. Bez względu zatem na rezultat oceny zasadności i aprobaty dla określonego poglądu co do charakteru i przedmiotowego zakresu przysługiwania roszczeń uzupełniających o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy, sama możliwość ich dochodzenia na drodze sądowej nie może być kwestionowana ani negowana w świetle art. 1 k.p.c i art. 2 § 3 k.p.c., a więc bez względu na wynik merytorycznej oceny zasadności dochodzonego w tym kształcie powództwa.

W orzecznictwie przyjmuje się nawet, że nie jest uzasadnione odrzucenie pozwu ze względu na niedopuszczalność drogi sądowej w sprawie nie mającej

cech sprawy cywilnej, jeżeli powód przedstawił okoliczności i zdarzenia, które mogą stanowić cywilnoprawne źródło jego żądań (postanowienie SN z dnia 22 sierpnia 2000 r., sygn. akt IV CKN 1188/00, OSNC 2001/1/20). Judykatura zaaprobowała dopuszczalność drogi sądowej w sprawach, w których powód opiera swoje roszczenia na zdarzeniach prawnych mogących stanowić źródło stosunków cywilnoprawnych lub z których wynikać mogą dla niego skutki cywilnoprawne (postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1998 r., I CKN 1000/97, OSNC 1999/1/6; z dnia 3 października 2000 r., I CKN 852/00, M. Prawn. 2006/24/1331). Nadto, w orzecznictwie akceptowany jest pogląd, że dopuszczalność drogi sądowej zależy od okoliczności faktycznych przytoczonych przez powoda jako podstawa roszczenia, nie jest natomiast ona warunkowana wykazaniem istnienia tego roszczenia ani uzależniona od zarzutów pozwanego czy zastosowanego przez niego sposobu obrony (postanowienie SN z dnia 10 marca 1999 r., II CKN 340/98, OSNC/9/161). Do odrzucenia pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej nie wystarczy nawet odmowa zakwalifikowania sprawy jako sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 k.p.c, ale sąd odrzucający pozew powinien wskazać inny sąd, do którego właściwości rozpoznanie tej sprawy zostało ustawowo zastrzeżone, spełniając w ten sposób wymogi standardów konstytucyjnych wynikających z art. 45 ust. 1 i art. 177 Konstytucji RP (postanowienie SN z dnia 21 maja 2002 r., III CK 53/02, OSNC 2003/2/31).

Ponieważ Sąd Apelacyjny przyjął niedopuszczalność drogi sądowej w niniejszej sprawie, wadliwie powołując się w uzasadnieniu tego stanowiska na przepisy szczególne art. 35 i 36 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, jako stanowiące rzekomą podstawę do przekazania niniejszej sprawy do właściwości wskazanych w nich organów, a które to przepisy nie znajdują jednak zastosowania do żądania skarżących zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z części ich nieruchomości, przeto skargę kasacyjną powodów należało uwzględnić poprzez uchylenie postanowień sądów obu instancji i oddalenie wniosku strony pozwanej o odrzucenie pozwu, zgłoszonego w odpowiedzi na pozew.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji postanowienia, działając na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.

O kosztach postępowania przed Sądami obu instancji oraz o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. oraz na podstawie § 6 pkt 7, § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).